

**МІСЦЕ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ
СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**

В сучасних умовах господарювання неупереджена оцінка поточного стану підприємства та прогнозування рівня економічної стійкості є однією з головних характеристик, що формує основу функціонування та розвитку суб'єкта економіки. Дослідники виділяють декілька видів стійкості підприємства, що об'єднані за певними характерними ознаками. Фінансову стійкість підприємства, як одного з головних компонентів економічної стабільності, ототожнюють з фінансовим станом та фінансовим розвитком підприємства.

Поняття «фінансової стійкості підприємства» з різних точок зору досліджено в роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних економістів, таких як: М. Абрютіна, В. Бочаров, Ю. Брігхем, О. Грачов, Т. Донченко, Р. Костирко, М. Заюкова, Н. Мамонтова, З. Майерс, Р. Партін, Р. Сайфулін, А. Поддєрьогін, Р. Савицька, Е. Хелферст, А. Шеремет та ін. Аналіз наукових праць вказаних авторів показав, що досліджуючи поняття «фінансова стійкість підприємства» науковці не надають даному поняттю належного місця в понятті «економічна стабільність».

Основною метою дослідження поняття «фінансова стійкість підприємства» є вироблення комплексного визначення його сутності на основі всебічного аналізу його складових та виділення його місця в складі поняття «економічна стабільність підприємства».

Більшість західних та вітчизняних науковців, таких як В. Дергачьова, Д. Ковальов, Т. Сухорукова, З. Коробкова, Є. Коротков, А. Шеремет, Ю. Масленко, Н. Кульбака, І. Недін, І. Сенько економічну стійкість підприємств ототожнюють з його фінансовим станом. Саме тому логічно розглядати поняття «фінансова стійкість» як складової частини поняття «економічна стабільність підприємства».

Проведений аналіз науково-методичних джерел свідчить про неоднозначність поняття «фінансова стійкість». Можна зробити висновок, що серед науковців існують чотири підходи до розуміння досліджуваного поняття:

– з точки зору платоспроможності підприємства. Так, М. Абрютіна, А. Грачов розглядають фінансову стійкість підприємства, як надійно гарантовану платоспроможність, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури та поведінки партнерів [1, с. 135]. А. Шеремет пропонує розглядати поняття «фінансова стійкість», як стан майна підприємства, що гарантує йому платоспроможність [2, с. 215]. О. Павловська, Н. Притуляк та Н. Невмержицька розглядають фінансову стійкість з позиції спроможності підприємства за рахунок власних коштів забезпечувати запаси і витрати, не допускати невиправданої дебіторської і кредиторської заборгованості та своєчасно розраховуватися за зобов'язаннями [3, с. 189]. Ю. Цал-Цалко, О. Філімоненков дотримуються думки, що стійкість – це стан активів (пасивів) підприємства, що гарантує постійну платоспроможність та може вчасно розраховуватися за своїми боргами та зобов'язаннями [4, с. 36; 5, с. 48]. А. Поддєрьогін стверджує, що фінансова стійкість підприємства тісно пов'язана з його перспективною платоспроможністю. Її аналіз дає можливість визначити фінансові можливості підприємства в перспективі [6, с. 248].

– з точки зору стану його фінансових ресурсів. Так, А. Житна розуміє поняття «фінансова стійкість», як стан фінансових ресурсів, який відповідає вимогам ринку, а їхній розподіл і використання мають забезпечувати розвиток підприємства на основі зростання прибутку й капіталу при збереженні платоспроможності в умовах допустимого рівня ризику [7, с. 93]. Н. Зайцев відображає такий стан фінансових ресурсів підприємства і такий ступінь їхнього використання, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими засобами, здатне забезпечити безперебійний процес виробництва й реалізації продукції, а також затрати на його розширення й оновлення [8, с. 96]. Г. Кравчук трактує поняття «фінансова стійкість» як стан фінансових ресурсів підприємства, результативність їх розміщення й використання, при якому забезпечується розвиток виробництва чи інших сфер діяльності - на основі зростання прибутку й активів при збереженні платоспроможності й кредитоспроможності [9, с. 128]. Л. Лахтіонова розглядає поняття «фінансова стійкість» як стан фінансових ресурсів, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес виробничо-торговельної діяльності, а також затрати на його розширення і оновлення [10, с. 462]. Г. Лиференко зазначає, що

фінансова стійкість – це стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподілу та використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку та капіталу при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності в умовах певного рівня ризику [11, с. 135]. Л. Лях дотримується думки, що фінансова стійкість – це обсяг фінансових ресурсів і такий ступінь їх використання, при якому підприємство, вільно і ефективно маневруючи грошовими коштами забезпечує безперервність і розвиток процесу виробництва та реалізації продукції за рахунок зростання капіталу при збереженні платоспроможності в умовах допустимого рівня ризику; така властивість підприємства, яка дозволяє функціонувати і розвиватися в умовах мінливого внутрішнього і зовнішнього середовища, долати всі виробничо-економічні перешкоди і зберігати своє фінансове положення [12, с. 217]. Г. Старостенко, Н. Мірко розглядають фінансову стійкість як ефективне формування, розміщення та якісним використанням фінансових ресурсів для забезпечення фінансової стабільності. Здатність підприємства протистояти операційним труднощам [13, с. 121]. Н. Тарасенко трактує поняття «фінансова стійкість» як стан фінансових ресурсів, їх розподілу та використання, який забезпечує діяльність підприємства (розвиток організації) на основі збільшення прибутку, платоспроможності та кредитоспроможності підприємства в умовах допустимого рівня ризику [14, с. 62]. А. Шенаєв визначає стан фінансової стійкості на підставі аналізу співвідношення джерел фінансування і його відповідності стану активів [15, с. 3]. М. Білик вважає, що фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів підприємства, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією наявності власних коштів, стабільної прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення [16, с. 302]. В. Родіонова та М. Федотова трактують фінансову стійкість як такий стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподіл і використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику [17, с. 29]. Л. Наумова визначає сутність фінансової стійкості підприємства як такий стан власного капіталу підприємства, його формування і використання, що гарантує платоспроможність по всіх зобов'язаннях з виробничої діяльності за рахунок реалізації високоліквідних активів та забезпечує збереження фінансової незалежності від зовнішніх запозичень в довгостроковій перспективі [18, с. 5]. В. Бочаров стверджує, що зміст фінансової стійкості характеризується ефективним формуванням і використанням грошових ресурсів, необхідних для нормальної виробничо-комерційної діяльності [19, с. 56].

– з точки зору стану підприємства як системи. М. Коробов розглядає фінансову стійкість як відповідність параметрів діяльності підприємства і розміщення його фінансових ресурсів критеріям позитивної характеристики фінансового стану [20, с. 73]. Н. Мамонтова наголошує на тому, що фінансова стійкість – це такий стан підприємства, при якому забезпечується стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів, ефективне управління фінансовими ресурсами, безперервний процес виробництва і реалізації продукції, розширення й оновлення виробництва [21, с. 4]. Л. Шабліста стверджує, що фінансова стійкість – це узагальнююча якісна характеристика фінансового стану підприємства, яка відображає тенденції зміни фінансових відносин на підприємстві під впливом різноманітних внутрішніх і зовнішніх чинників [22, с. 47]. Л. Орланок-Малицька вважає, що фінансова стійкість – це здатність суб'єкта ринку зберігати кількість і якість своїх фінансових ресурсів за умов зміни середовища [23, с. 33]. Н. Ткаченко вважає, що стійкість – це здатність тієї чи іншої системи зберігати певні властивості та характеристики незмінними або майже незмінними [24, с. 104]. В. Макареєва та Л. Андрєєва вважають, що стійкість виражається через стан і структуру активів організації, їх забезпеченість джерелами. У більш широкому розумінні цей термін означає здатність системи виконувати свої функції всупереч впливу ендогенних та екзогенних чинників [25, с. 34]. Г. Крамаренко та І. Хома трактують фінансову стійкість як такий фінансовий та економічний стан підприємства, за якого платоспроможність зберігає тенденцію до стійкості, тобто постійна у часі, а співвідношення власного і позикового капіталу перебуває у межах, які забезпечують цю платоспроможність [26, с. 154]. І. Бланк вважає, що фінансова стійкість – це характеристика стабільності фінансового стану підприємства, що забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі фінансових ресурсів, які використовуються [27, с. 357]. За визначенням М. Заюкової фінансова стійкість – це такий стан підприємства, за якого обсяг його власних коштів достатній для погашення зобов'язань у довготерміновому періоді, кошти, які вкладені в підприємницьку діяльність окупаються за рахунок грошових надходжень від господарської діяльності, а отриманий прибуток забезпечує самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування активів [28, с. 16]. Г. Партин пропонує наступне визначення фінансової

стійкості: «Фінансова стійкість підприємства – це такий його стан, за якого обсяг фінансових ресурсів, що перебуває в розпорядженні підприємства, забезпечує його фінансову незалежність, плато- та кредитоспроможність і фінансування розвитку діяльності на поточний і перспективний періоди» [29, с. 275].

– з точки зору здатності підприємства до розвитку. Так, А.Ковальов, В. Привалов передбачають, що ресурси, вкладені в підприємницьку діяльність, повинні окупитись за рахунок грошових надходжень від господарювання, а отриманий прибуток забезпечувати самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування активів [30, с. 26]. В. Мец трактує поняття «фінансова стійкість» як здатність підприємства зберігати заданий режим функціонування за найважливішими фінансово-економічними показниками [31, с. 35]. Т. Фролова визначає поняття «фінансова стійкість», як відображення стабільного перевищення доходів над витратами, забезпечує вільне маневрування грошовими коштами підприємства та завдяки ефективному їх використанню сприяє безперервному процесу виробництва і реалізації продукції [32, с. 126]. Л. Шірінян зазначає, що сутність фінансової стійкості полягає у здатності підприємства зберігати або відновлювати початковий (або близький до нього) стан чи поліпшувати цей стан при зміні зовнішніх та/або внутрішніх параметрів (чинників) впливу на фінансові потоки [33, с. 71]. Т. Коритько, В. Держинська розуміють під фінансовою стійкістю комплексну оцінку діяльності підприємства, яка характеризує швидкість оборотності ресурсів, здатність підприємства фінансувати свою діяльність, отримувати прибуток і розраховуватися по боргах [34, с. 131]. За визначенням Т. Донченко – фінансова стійкість підприємства є якісною характеристикою його фінансового стану і характеризується як здатність підприємства ефективно функціонувати та розвиватися, відзначається достатнім рівнем забезпеченості фінансовими ресурсами та ефективністю управління ними, що забезпечує його платоспроможність [35, с. 23]. Г. Савицька визначає фінансову стійкість як здатність суб'єкта господарювання функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів в мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, яка гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість в межах допустимого рівня ризику [36, с. 257]. Р. Костирко вважає, що фінансова стійкість є віддзеркаленням стабільного перевищення доходів над витратами. Вона забезпечує вільне маневрування грошовими коштами господарюючого суб'єкта і шляхом ефективного їх використання сприяє безперебійному процесу виробництва і реалізації продукції, а також розширенню і оновленню виробництва [37, с. 248].

Отже, аналіз поняття «фінансова стійкість підприємства» дає підстави стверджувати про складність та комплексність цього поняття. Узагальнено підходи до визначення сутності даного поняття та виявлено характеристики, що обумовлюють основні його елементи. Так, запропоновано розглядати поняття «фінансова стійкість підприємства» з точки зору платоспроможності підприємства, стану його фінансових ресурсів, стану підприємства як системи та здатності підприємства до розвитку. Також виділено місце поняттю «фінансова стійкість підприємства» поряд з поняттям «економічна стійкість підприємства» в загальному понятті «економічна стабільність підприємства».

Проведене дослідження не вичерпує поставленої проблеми та потребує подальших досліджень з теоретичних та практичних аспектах щодо визначення поняття «фінансова стійкість підприємства», що і буде предметом подальших досліджень автора.

Література

1. Абрютіна М.С. Аналіз фінансово-економічної діяльності підприємства / М.С. Абрютіна, А.В. Грачев. – М.: Дело и сервис, 2001. – 272 с.
2. Шеремет А.Д. Аналіз і діагностика фінансово-хозяйственої діяльності підприємства / А.Д. Шеремет. – М.: ИНФРА-М., 2009. – 357с.
3. Павловська В.О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька. – К.: КНЕУ, 2007. – 592 с.
4. Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз / Ю.С. Цал-Цалко. – К.: ЦУЛ, 2002. – 359 с.
5. Філімоєнков О.С. Фінанси підприємств / О.С. Філімоєнков. – К.: Вид-во «Ніка-Центр», 2002. – 359 с.
6. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств / А.М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2000. – 460 с.
7. Житна А. Е. Економічний аналіз господарської діяльності підприємства / А.Е. Житна. – К.: Либідь, 1995. – 191 с.
8. Зайцев Н.Л. Економіка промислового підприємства / Н.Л. Зайцев. – М.: ИНФРАМ, 1996. – 345 с.
9. Кравчук Г.В. Внутрішні механізми фінансової стабілізації / Г.В. Кравчук // Фінанси України. – 1999. – №8 (44). – С. 128-131
10. Лахтіонова Л.А. Поняття фінансової стійкості суб'єктів господарювання / Л.А. Лахтіонова // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит в епоху глобальних змін. – К.: КНЕУ, ФПБАУ, 2009. – С. 462-466

ЕКОНОМІКА ПРІДПРИЯТІЙ

11. Лиференко Г.Н. Финансовый анализ предприятия / Г.Н. Лиференко. – М.: Изд-во «Экзамен», 2005. – 160 с.
12. Лях Л.М. Визначення суті категорії «фінансова стійкість сільськогосподарських підприємств» / Л.М. Лях // Науковий вісник Національного аграрного університету. – К.: Національний аграрний університет, 2000. – С. 216-219.
13. Старостенко Г.Г. Финансовый анализ / Г.Г. Старостенко, Н.В. Мірко. – ЦНЛ, 2006. – 224 с.
14. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз / Н.В. Тарасенко. – Львів: «Новий світ – 2000», 2006. – 344 с.
15. Шенаев А.О. Понятие финансовой устойчивости: ее показатели и условия обеспечения / А.О. Шенаев // Банковские услуги. – 2008. – № 4. – С. 2-7.
16. Білик М.Д. Фінансовий аналіз / М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька. – К.: КНЕУ, 2005. – 592 с.
17. Родионова В.М. Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции / В.М. Родионова, М.А. Федотова. – М.: Перспектива, 1995. – 98 с.
18. Наумова Л.Ю. Фінансова стійкість підприємств та її забезпечення в трансформаційній економіці України (на прикладі сільськогосподарських підприємств): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08. «Гроші, фінанси і кредит» / Л.Ю. Наумова. – Київ, 2008. – 19 с.
19. Бочаров В.В. Финансовый анализ / В.В. Бочаров. – Санкт-Петербург: Питер, 2002. – 240 с.
20. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств. / М.Я. Коробов. – К.: Знання, 2004. – 378 с.
21. Мамонтова Н.А. Фінансова стійкість акціонерних підприємств і методи її забезпечення (на прикладі підприємств харчової промисловості): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 – «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Н.А. Мамонтова. – К., 2006. – 16 с.
22. Шаблиста Л. Фінансова стійкість підприємства: сутність і методи оцінки / Л. Шаблиста // Економіка і прогнозування. – 2006. – № 2. – С. 46-57.
23. Орланюк-Малицкая Л.А. О понятиях и факторах финансовой устойчивости страховых компаний / Л.А. Орланюк-Малицкая // Вестник Финансовой Академии. – 1998. – № 1. – С. 33.
24. Ткаченко, Н.В. Фінансова стійкість страхових компаній: теоретичні підходи / Н.В. Ткаченко // Фінанси України. – 2009. – № 6. – С. 104-122.
25. Макарьева В.И. Анализ хозяйственной деятельности организации / В.И. Макарьева, Л.В. Андреева. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 262 с.
26. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз і планування / Г.О. Крамаренко. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 224 с.
27. Бланк И.А. Финансовый менеджмент / И.А. Бланк. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 656 с.
28. Заюкова М.С. Теорія фінансової стійкості підприємства / М.С. Заюкова, О.В. Мороз, Т.М. Кравченко. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2004. – 156 с.
9. Партин Г.О. Особливості впливу основних чинників на фінансову стійкість підприємства в умовах фінансово-економічної кризи / Г.О. Партин, О.В. Дідух // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.8. – С. 275-279.
30. Ковалев А.И. Анализ финансового состояния предприятия / А.И. Ковалев, В.П. Привалов. – М.: Центр экономики и маркетинга, 2001. – 256 с.
31. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів і фінансового стану підприємства / В.О. Мец. – К.: КНЕУ, 1999. – 132 с.
32. Фролова Т.О. Фінансовий аналіз / Т.О. Фролова. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – 253 с.
33. Шірінян Л.В. Визначення фінансової стійкості страхових компаній і підприємств / Л.В. Шірінян // Фінанси України. – Київ, 2005. – № 9. – С. 70-81.
34. Коритько Т.Ю. Мониторинг финансовой устойчивости предприятия с учетом его жизненного цикла / Т.Ю. Коритько, В.Н. Держинская // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. – 2008. – № 3(13). – С. 131-134.
35. Донченко Т.В. Теоретичні основи формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства / Т.В. Донченко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 1. – Т.1. – С. 23-27.
36. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г.В. Савицкая. – Минск: ТОВ «Новое знание», 2000. – 688 с.
37. Костирко Р.О. Фінансовий аналіз / Р.О. Костирко. – Х.: Фактор, 2007. – 784 с.